

Om læsningens bekvemmelighed

AF STEEN EILER RASMUSSEN

En Bog om noget andet fra 1940 indledes med et essay: Også et sovemiddel, hvori Steen Eiler Rasmussen blandt andet fremfører de tanker, han dengang gjorde sig om bogens udseende.

Tænk bare på bøger – der er aldrig blevet solgt så mange bøger og aldrig blevet arbejdet mindre med deres kultivering. En middelalderlig munk, der prentede sin foliant, *han* var på een gang forfatteren og bogkunstneren. Men nu er det sådan, at den, der skriver bogen, ikke har den fjerneste anelse om, hvordan den skal se ud, eller hvordan den bliver fremstillet. Særlig tosset er det med illustrerede bøger. Forfatteren afleverer et manuskript, der er maskinskrevet, til forlæggeren. Der bliver gjort et overslag over, hvordan det kan betale sig at udstyre bogen. Bogtrykkeren, der nærmest er forvirret over alt det, der er skrevet og sagt om modernismen i bogkunsten, sætter den op med en af de skrifter, der tilfældigvis er i trykkeriet. I gunstigste tilfælde får forfatteren lov til selv at udpege, hvad for billeder der skal bruges. Men han har for det meste slet ikke evne til at se, hvordan de virker som billeder, han ved jo kun, hvad de forestiller – han hugger dem jo fra andre bøger, og der står det nedenunder – og så vælger han gengivelser af gamle træsnit, håndtegninger og fotografier i een pêle-mêle. De bliver nummererede, og bydrengen eller skurekonen bestemmer ved lodtrækning i hvilken størrelse de skal reproduceres. Bogtrykkeren propper dem ind i teksten, hvor han bedst kan, store og små mellem hinanden. Hvis det skal være en fin bog, bliver den trykt på såkaldt krideret papir. Det er spoleret papir, papirmasse, der er destrueret ved hjælp af kridtmasse, der er presset ind i det og glittet, så at det rigtigt skinner. Sådan en pragt er der ingen, der kan stå for. Så roser bladene bogen for dens nitide udstyr. Selv tarvelige klicheer kommer til at se strålende ud, ja netop strålende. Man kan få helt ondt af det, hvis man sidder og ser på det i lampelys, fordi de skarpe reflekser skærer en i øjnene. Og der er ikke nogen, der lægger mærke til, hvor mager og ulæselig skriftsatsen bliver. En anden måde at lave en fin bog på er at trykke teksten på en slags tyndt pap og

forsyne den med rigelig margin, så at hele bogen svulmer op til en voluminøs foliant. Fabriksmæssigt indbinder man den i en slags halvbind, der skal se ud som et privatbind. På den måde kan det, der nemt kunne stå i en lille nem oktavbog til at stikke i lommen, komme til at se ud som en huspostille. »Det hygger«, siger folk, med bogreoler bugnende af den slags bøger. De stakler, de tror, at det drejer sig om at få bøgerne til at fylde mest muligt! De ved ikke, at bøger yngler som hvide mus. Det vanskelige er jo at få plads til de bøger, man gerne ville eje, og som man kan få brug for. Næ, man skulle arbejde mere med at kultivere bøgerne, og det vil ikke sige at få dem til at se dyrere ud, end de er, men at give dem den form, der helt svarer til deres formål.

Man burde tænke mere på den læsendes bekvemmelighed. Aviserne forstår det meget bedre. Der er en fornuftig spaltebredde, og der kan man hurtigt se, hvad det er, man kan springe over, fordi stoffet er så overskueligt ordnet. Det er jo for et moderne menneske noget af det allervigtigste ...

Den lille bog ... var til at læse på sengen, »a bedside story«. Det havde været bestemmende ikke alene for indholdet, men også for papir, opsætning, indbinding og det hele. Den skulle ikke være større, end at man bekvemt kunne have den i hånden. Papiret var så let som muligt. Forneden var der en stor margin, dér, hvor man holder tommelfingeren. Typerne var store og tydelige, for at man ikke skulle anstrenge øjnene, selv om lyset ved sengen ikke var så godt, eller stillingen var lidt ubekvem. Der var anvendt en Baskerville-skrift. Der var jo det underlige ved de gamle engelske skrifter fra det attende århundrede: Caslon og Baskerville, at de stadig var de bedste. Dengang havde man forstået at *kultivere* skriften, det vil sige at opdyrke ikke blot hvert bogstavs form, men også deres indbyrdes forhold og deres afstand fra hinanden, så at de dannede de klareste og lettest opfattede ordbilleder. Bodoni- og Didot-skrifter kunne være udmærkede til særligt brug, hvor det drejede sig om at have noget stærkt markeret. Men i en bog virker de trættende. Forskellen mellem de tykke og de tynde streger i bogstaverne er så store, at bogsiden kommer til at virke klattet og urolig. Det er som en tale, hvor man, for at understrege hvert ord, kommer til at tale staccato og ujævnt. Nogle af de nyeste skrifter, der består af lutter ens tykke linier, er mærkeligt nok endnu vanskeligere at læse. Der var foretaget forsøg over

den og Fejlprocenten ved de forskellige Skrifter, og de gamle engelske Skrifter fra det attende Aarhundrede havde bestaaet Prøven godt, saa godt, at da „The Times“ i 1932 efter flere Aars Overvejelser fornyede hele sit Skriftmateriale fra „Hovedet“ til den mindste lille Annonce, valgtes en Skrift med Caslon-Snit. Naar Talen er om en saadan Skrift, kunde man med Rette bruge Ord som Kultur og Funktionalisme.

Det var nu slet ikke Meningen med Bogen, at man skulde falde pladask i Søvn midt i en Sætning, saadan som man gør ved Radioens Søvnserie. Det er jo lige saa barbarisk som at æde, til man synker sammen af Træthed og Mæthed. Bogen skulde være en passende Forberedelse til en rolig og ubesværet Søvn. Man skulde læse et afrundet Stykke, og det skulde fastholde Tankerne saa meget, at man kom væk fra Dagens Bekymringer. Man skulde mærke, at man modtog et Indhold, at man forstod en Sammenhæng, som man ikke helt havde forstaaet før. Naar man var kommet til Slutningen, kunde man saa, uden at være overmæt, lægge Bogen til Side og sove med en behagelig Fornemmelse af, at der, ved Siden af al Raahed og Barbari, er en Verden af

En Bog om
noget andet
sat med
Monotype
Baskerville
og trykt på
Featherweight.
Gengivet i
hel størrelse

læsehurtigheden og fejlprocenten ved de forskellige skrifter, og de gamle engelske skrifter fra det attende århundrede havde bestået prøven godt, så godt, at da »The Times« i 1932 efter flere års overvejelser fornyede hele sit skriftmateriale fra »hovedet« til den mindste lille annonce, valgtes en skrift med Caslon-snit. Når talen er om en sådan skrift, kunne man med rette bruge ord som kultur og funktionalisme ...